

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

SOTSIAALMINISTEERIUM

HASARTMÄNGUMAKSU
NÕUKOGU

VUNK?!

Merike Kull

TÜ sporditeaduste ja füsioteraapia
instituut

Liikumislabor

Liikuma kutsuv kool – laste ja noorte liikumisprogrammi arendamine

8-aastase Kaspari/Kristiina päev

- Kõnnib kooli ja koolist koju 20'
- Osaleb kehalise kasvatus tunnis: hüppab hüppenooriga, võimleb 25'
- Mängib vahetunnis palli/keksu 5'
- Õpib kodus
- Mängib arvutis
- Mängib isaga jalgpalli 10'

Üldine KA aeg = 60 minutit

- Suure intensiivsusega tegevused: hüppenooriga hüppamine
- Luustiku tugevdavad harjutused: hüppenooriga hüppamine, võimlemine
- Lihaskonda tugevdavad harjutused: võimlemine

Mida ütlevad meile laste ja noorte liikumisuuringud?

Eesti Laste Isiksuse-,
Käitumise- ja Terviseuuring

Projekt "Tervisedenduse tulemuslikkus Eesti koolides" (TerVEkool)

TerVE

Lapsed ja noored vanuses 5-17-aastat (WHO, 2010)

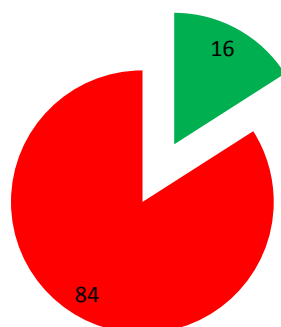
1. Vähemalt **60 minutit** mõõdukat kuni tugeva intensiivsusega kehalist aktiivsust **päevas**.

2. Enamus päevasest kehalisest aktiivsusest peaks olema **aeroobse** iseloomuga. Harjutused **luustiku ja lihaskonna tugevdamiseks** peaksid lisanduma vähemalt 3 korral nädalas.

3. Kehaline aktiivsus **enam kui 60 minutit** päevas toob **täiendavaid** tervisekasusid.

Eesti 11-15-aastased lapsed ja noored:
iga päev vähemalt 60 minutit kehaliselt
aktiivsed

Kehaline aktiivsus

Mitmel päeval viimase 7 päeva jooksul oled Sa olnud päevas vähemalt
tund aega (s.o. 60 minutit) kehaliselt aktiivne?

■ Aktiivsed
■ Mitteaktiivsed

Aasvee, Rahno (2015). Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring 2013/2014 õppeaasta. Tervise Arengu Instituut.

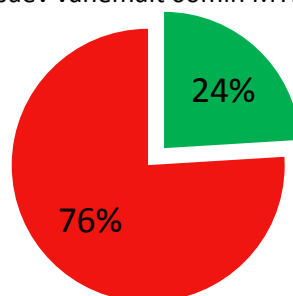
TÜ liikumislabor: liikumisaktiivsuse
objektiivne mõõtmine

- ActiGraph GT3X

Koolipäeval LA soovitusi täitvate laste osakaal (vanus 7-13) (N = 472)

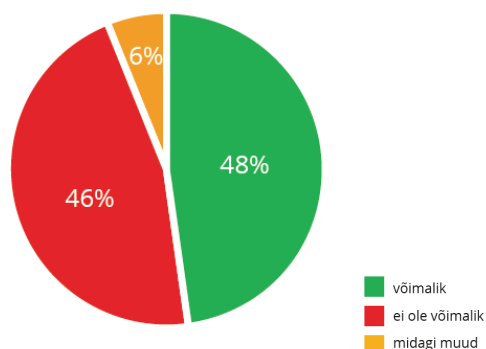
Iga päev vähemalt 60min MTLAd

TÜ liikumislabor. Laste liikumisuuring 2015

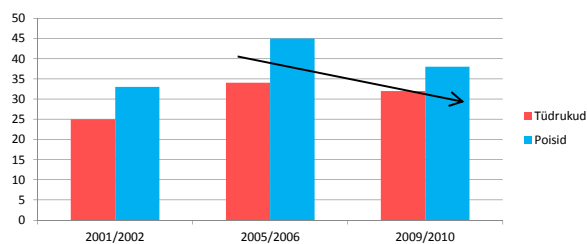

Võimalused vahetunnis aktiivselt liikuda 6. klassi õpilastel

(TerVE kool 2012–2015)

Eesti 11-15-aastased lapsed ja noored:
KA vähemalt 60 minutit päevas < 5 x nädalas

Aasvee ja Minossenko (2011). Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring 2009/2010 õppeaasta. Tervise Arengu Instituut.

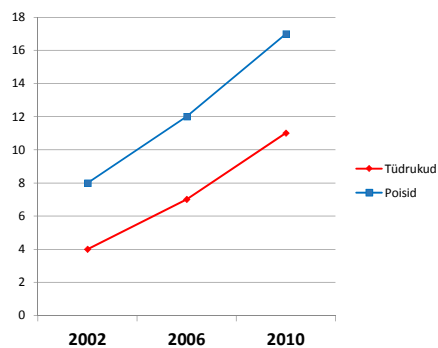
Mida ütlevad meile laste ja noorte
liikumisuuringud?

- Eesti laste ja noorte kehalise aktiivsuse tase on ebapiisav.

<http://imgarcade.com/1/sedentary-children/>

Eesti 11-15-aastaste õpilaste hulgas ülekaalulisuse (KMI) esinemine aastate lõikes

Avaldatud: 21.05.2014 kell 13:36

Tallinna Lastehaigla korraldab suure soovijate arvu tõttu kaks ülekaaluliste laste laagrit

Toimetas:
Kristel Kossar
Tallinncity.ee vanemtoimetaja

Tallinna Lastehaigla toetusfondi juht Inna Kramer lõi eilisel tänuüritusel näiteks õnnestunud projektidest ka mulluse ülekaaluliste laste suvelaagri, kus 22 last kaotasid kokku üle 76 kilo.

»Tänavu oli aga soovijaid nii palju, et tuleb teha koguni kaks sellist suvelaagrit.« rääkis Kramer. Tallinna Lastehaigla endokrinoloogiateenistuse juhataja Ulle Einberg on varasemas intervjuus Kuku raadiole suvelaagrist kõnelnud - seal on kontrollitud toit ja palju füüsilist koormust - jalgrattamatkad, jalgsimatkad, pallimängud, sportimine. Einbergi sõnul osalevad laagris murdealised lapsed, kes tõesti tahavad kaalus alla võtta.

Allikas: <http://tallinncity.postimees.ee/...>

Aasvee ja Minossonko (2011). Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring 2009/2010 õppeaasta. Tervise Arengu Instituut.

Väljakutse?

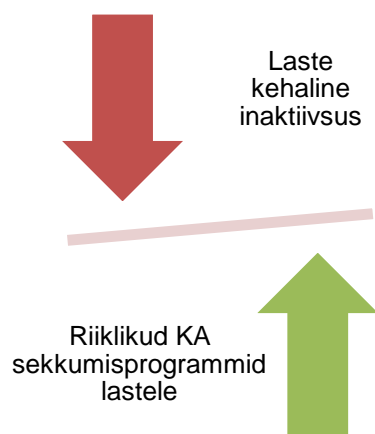

<http://www.helpingyouhamonise.com/challenge>

Kuidas saavutada muutust? Millised on LAHENDUSED?

Mis toimub?

Näited:

- Soome „Liikkuva koulu“
- Suurbritannia „Greatfun2run“
- USA „Take ten!“, „Active bodies, active minds“, ...
- Austraalia „Make your move – Sit less – Be active for life!“
- Šveits „Youth and Sport Kids 5-10“
- ...

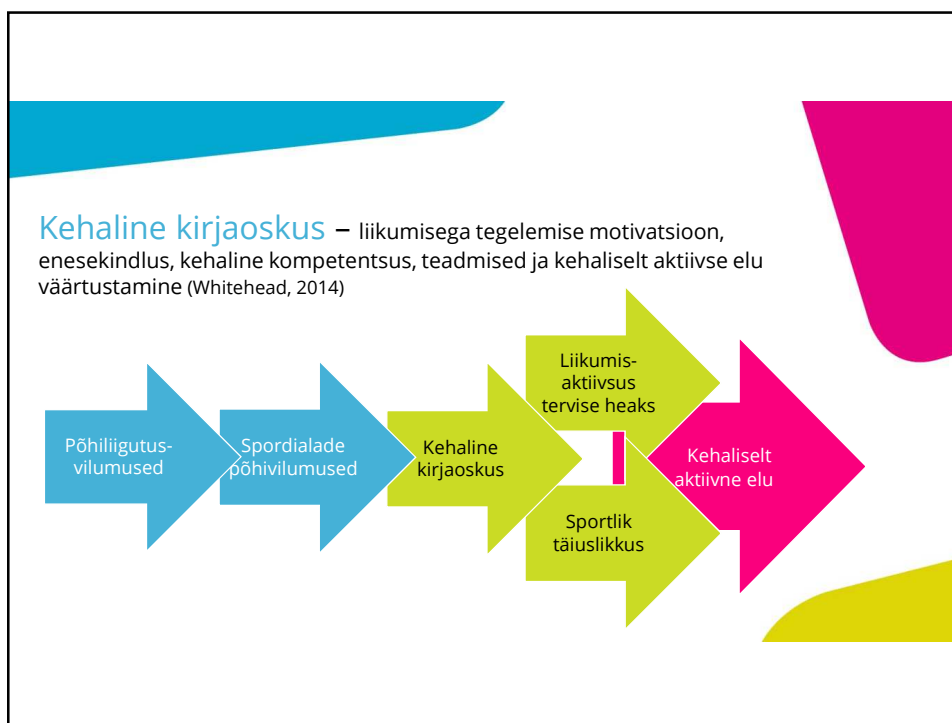

Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea!

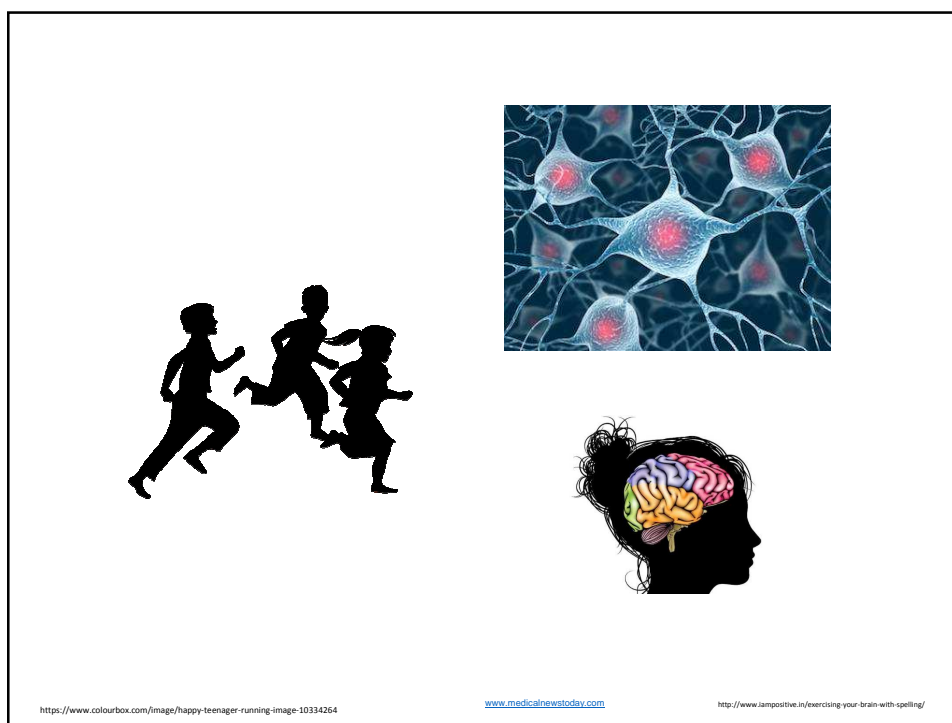
Kehaline kirjaoskus: erinevate liikumistegevuste oskused, enesekindlus kehaliste tegevuste sooritamisel ja tervisliku liikumise motivatsioon (Whitehead, 2014)

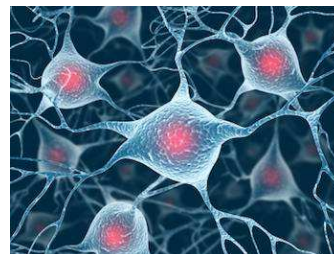
Evidence-based intervention in physical activity: lessons from around the world (Heath et al., 2012)

Kehaline aktiivsus ja hariduslikud eesmärgid?

- Ülevaateuuringute tõendus (Lees et al., 2013; Verburgh et al., 2013):
- **KA toetab vaimset töövõimet ning kognitiivseid funktsioone** lastel ja noortel.
- Suureneb neurogenees, hippokampuse maht, angiogenees, aju plastilisus.
- **Paraneb: tähelepanu, mälu, ülesannete lahendamine.**

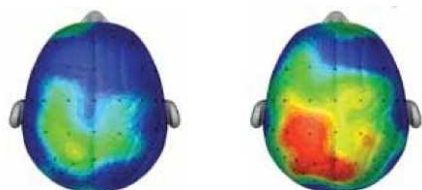

Kehaline aktiivsus ja kognitiivsed funktsioonid lastel (Hillman et al., 2009)

Cognitive Effects of Exercise in Preadolescent Children

Average composite of 20 students' brains taking the same test after sitting quietly or taking 20 minute walk

Peale 20' rahulikult istumist

Peale 20' kõndimist

Source: Derived from research by Dr. C.H. Hillman, University of Illinois at Urbana, Champaign, Urbana, IL (2009).

Allikas: Hillman, C.H., et al. (2009) The effect of acute treadmill walking on cognitive control and academic achievement in preadolescent children. *Neuroscience*. 159(3):1044-54 (adapt.).

- „Õpilane ei jookse vahetunni ajal kooli koridoris ...“
- „Vahetunnis õpilased puhkavad ja hoiduvad asjatust liikumisest ...“

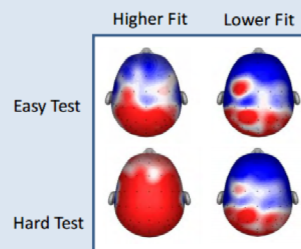

Kehaline aktiivsus ja kognitiivsed funktsioonid (IOM, 2013)

- KA-d õpilased võrreldes mitteaktiivsetega:
  - Parem tähelepanu
  - Parem kognitiivsete protsesside kiirus
  - Parem sooritus akadeemilistel testidel

Figure 2. Cognitive Effects of Fitness on Preadolescent Children

Average composite image of higher- and lower-fit student brains taking easy and hard cognitive tests

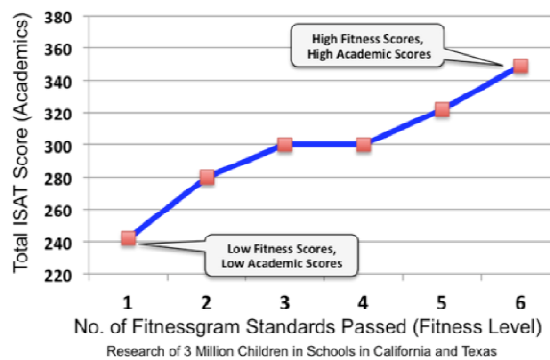
Pontifex, et. al. (2011). *Journal of Cognitive Neuroscience*. 23(6):1332-45 Scan compliments of Dr. Charles Hillman University of Illinois

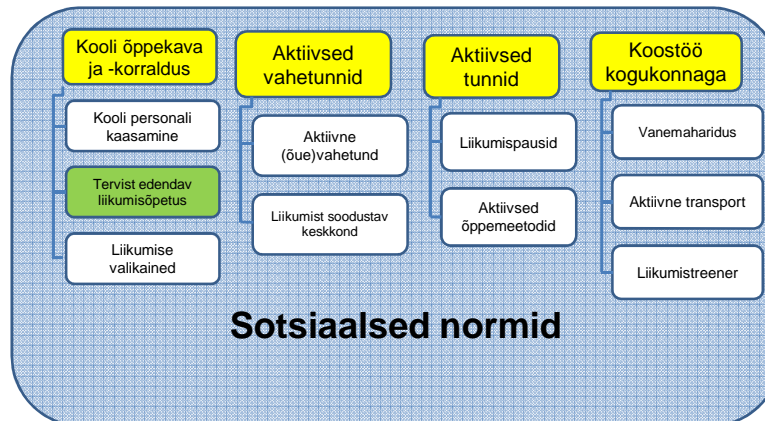
Kehaline fitness ja õpitulemused

(Castelli et al., 2007)

High Fitness Scores = High Academic Scores

Liikumisprogrammi ideekavand

Liikuma kutsuv kool – laste ja noorte liikumisprogrammi arendamine

Projektis osalejad

Koolid

Antsla Gümnaasium	Tartu Descartes'i Kool
Nõo Põhikool	Tartu Erakool
Pala kool	Tartu Mart Reiniku Kool
Rõuge Põhikool	Tartu Tamme Kool
Tallinna Kuristiku Gümnaasium	Võru Kreutzwaldi Kool

Pilootprojekt 01.01. – 31.12.2016

Pilootprojekti eesmärgid

Laste ja noorte istumisaja vähendamine ja liikumisaktiivsuse (LA) suurendamine koolipäeva jooksul.

- 10 kooli – võrgustik - kogemus laste LA suurendamisest ainetundides ja vahetundides.
- Kogemuste jagamine võrgustiku sees ja väljas.
- Alus programmi edasiseks arendamiseks ja võrgustiku laiendamiseks.

- Koosloome
- Ühisseminarid:
  - Ideeseminar
  - Sepitsusseminar
  - Oskusteseminar ...
- Võrgustik, FB
- Uuringud

Kooli personali kaasamine - VUNK tiim

Kooli õppekava ja -
korraldus

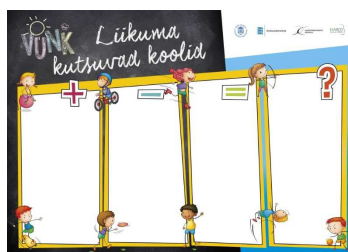
**Kooli personali
kaasamine**

Tervist edendav
liikumispõetus

Liikumise valikained

VUNK tegevuskava

Tartu Mart Reiniku kool

Antsla gümnaasium

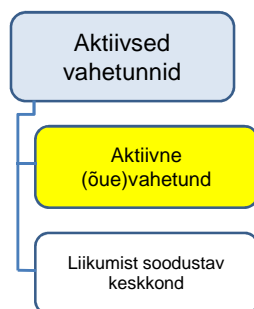

Pala kool

	TANTS (Netty, Theresa)		
EESTI KEEL	MATEMAATIKA	MATEMAATIKA	INGLISE KEEL
LIIKUMINE	MUUSIKA	EESTI KEEL	EESTI KEEL
MUUSIKA	EESTI KEEL	LOODUS/INIMES	KEHALINE
MATEMAATIKA	EESTI KEEL	INGLISE KEEL	MATEMAATIKA
RÜTMIKA	LIIKUMINE		ARVUTIÕPETUS
LOGOPEED	ARVUTIÕPETUS	RÜTMIKA	PARANDUSÕPE
		PARANDUSÕPE	
KEEL	MATEMAATIKA	EESTI KEEL	INGLISE KEEL
KEEL	LOODUS/INIMES	KUNST	

Aktiivne (õue)vahetund

Tallinna Kuristiku Gümnaasium

Tallinna Kuristiku Gümnaasium

Tallinna Kuristiku Gümnaasium

Tartu Erakool

Antsla Gümnaasium: keksu õpituba

Liikumist soodustav keskkond

Aktiivsed
vahetunnid

Aktiivne
(õue)vahetund

Liikumist soodustav
keskkond

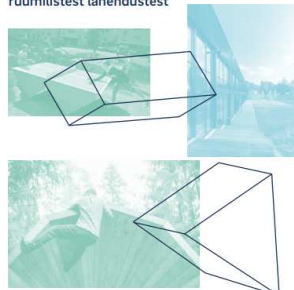

Tartu Erakool

KOOLIMAJA KUTSUB LIIKUMA!

Näiteid liikumist toetavatest
ruumilistest lahendustest

Klementi, Tõugu, Arro, Hannus, Kull, 2015

Ama'ri laste kultuurimaja. Kopenhaagen, Taan. 2013. Arhitekt: Dorte Mandrup Arkitekter. Foto: Dorte Mandrup Arkitekter. Børnekulturhus Ama'r

Drachenhöhle lasteaed. Berliin, Saksamaa. 2013. Foto: Marcus Ebener. Kita Drachenhöhle

Tartu Erakool

PICCOLLO&P

PICCOLLO&P

Tegevused õues?

„Ma olen nõus nagu kasvõi, et koolimajas ei või joosta, aga õues võiks ikka mõni selline koht olla, kus tohiks joosta.“ (11 kooliaste)

„Meil on vahetunnis õues tore, sest meil on kohe mänguväljak õues“ (1 kooliaste)

„Minu arust iga kooli eesmärk võiks olla mänguväljak“ (1 kooliaste)

POSITION STATEMENT ON ACTIVE OUTDOOR PLAY

Position

Access to active play in nature and outdoors—with its risks—is essential for healthy child development. We recommend increasing children's opportunities for self-directed play outdoors in all settings—at home, at school, in child care, the community and nature.

PREAMBLE

We conducted two systematic reviews to examine the best available scientific evidence on the net effect (i.e. balance of benefits

Risk is often seen as a bad word—by parents, neighbours, care providers, insurance providers, schools and municipalities. But in play, risk doesn't mean

» Outdoor play is safer than you think!
» The odds of total stranger abduction are about 1 in 14 million based on RCMP

- Kas laste istumine on turvalisem kui aktiivne mängimine?
- Hetketurvalisus või liikumisrõõm ja pikaajalised tervisemõjud?

Liikumispausid ja aktiivsed õppemeetodid

Aktiivsed tunnid

Liikumispausid

Aktiivsed õppemeetodid

www.westfargopioneer.com/news/3889902-starbucks-classroom-kids-legacy-elementary-uses-flexible-seating

www.ergodirect.com

Tallinn Kuristiku Gümnaasium

Vanemaharidus ja aktiivne transport

Koostöö kogukonnaga

Vanemaharidus

Aktiivne transport

Liikumistreener

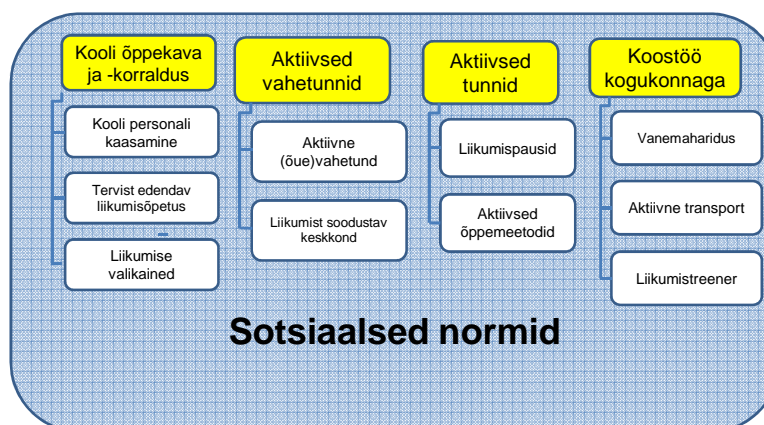

Vunk tegevuskavad arendamisel ...

- Siseterviserada: koostöös terviserajad.ee
- Õpilaste kaasamine
  - Spordiaktiiv: aktiivsed vahetunnid
  - Loovtööde teemad: aktiivsed vahetunnid
- Õuevahetundide võimaldamine ja õueala arendamine
- Liikumishahendite kättesaadavus
- Ainetundide metoodikate koolitused
- ...

Projekti laienemine?

https://www.colourbox.com/image/happy-teenager-running-image-10334264

=

www.dailystock.co.uk

www.123rf.com

<http://depositphotos.com/9809740/stock-photo-kid-smart-student-girl-with.html>

Võimalik? Uus mõtteviis? Uus sotsiaalne norm?

http://www.fineminds.com/wp-content/blogs.dir/33/files/2013/03/shutterstock_745096.jpg

Liikumislabori FB

Täna!

merike.kull@ut.ee
liikumislabor.ut.ee
www.facebook.com/liikumislabor/